

Marta Majorek

dr, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej, Krakowska Akademia im. Andrzeja
Frycza Modrzewskiego

**JUSTYNA WOJNIAK, OBYWATEL W SPOŁECZEŃSTWIE
SIECI. WARUNKI I NARZĘDZIA SPOŁECZNEJ PARTYCYPACJI
W PONOWOCZESNYM ŚWIECIE
[WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIwersYTETU
PEDAGOGICZNEGO, KRAKÓW 2016, 227 S.]**

Zgodnie z klasycznymi już założeniami Jürgena Habermasa przyjmuje się, że idealna sfera publiczna wyraża się w kategoriach uniwersalnej przestrzeni, w której to racjonalni obywatele angażują się w proces polityczny poprzez swą równie racjonalną ocenę i rozważne działania. Obecnie założenie to nie jest jednak wolne od krytyki, obserwuje się bowiem, że ideał ten nie znajduje odzwierciedlenia w rzeczywistości. Obywatele krajów wysoko rozwiniętych, wykazują coraz mniejsze zainteresowanie sferą polityki, w coraz mniejszym stopniu angażują się w uczestnictwo polityczne, rzadziej partycypują w głosowaniach, a ich wiedza na bieżące tematy publiczne zdaje się znacznie uszczuplona w stosunku do poprzednich dekad. Wizja obywatela świadomego i racjonalnie podejmującego działania w sferze polityki staje się zatem blejsza i coraz bardziej odległa od habermasowskiego ideału. Z tego też względu z nadzieją przyglądano się rozwojowi internetu – niewątpliwemu fenomenowi ostatnich kilku dziesięcioleci – upatrując w tym medium szansę na zwiększenie politycznego uczestnictwa.

Pokolenie wychowane w świecie nowych mediów, z niemal nieograniczonym dostępem do nowych technologii informacyjno-komunikacyjnych, niosło nadzieję, że tak powszechnie narzędzie, jakim jest internet, będzie środkiem do podniesienia stopnia społecznego zaangażowania. Optymistyczna wizja, która zakładała, że tak się właśnie stanie, musiała stawić czoła stanowiskom krytycznym, których argumentacja sprowadzała się do twierdzeń, że nowe technologie wcale nie są lekiem na brak demokratycznego zaangażowania, a upowszechnienie dostępu do nowych technologii nie daje gwarancji, że narzędzia te przełożą się bezpośrednio na ich wykorzystywanie do społeczno-politycznej partycypacji. Pomimo tego ostatnia dekada pokazała, że powyższe wątpliwości należy rozstrzygnąć raczej na korzyść internetu: nie da się bowiem zaprzeczyć, że jego rola w obszarze politycznego uczestnictwa jednostek jest co najmniej znacząca. Współcześnie niezwykle trudno negować, że internet zmienił przestrzeń relacji politycznych, a zmiana ta zasadza się nie tylko na dywersyfikacji źródeł informacji na tematy polityczne, lecz głównie na kreacji zupełnie nowych form partycypacji, zwłaszcza wspartych na ekspansji mediów społecznościowych.

W książce Justyny Wojniak znajdziemy szereg rozważań koncentrujących się właśnie wokół problemu politycznej partycypacji i oceny roli nowych mediów w odniesieniu do tego zjawiska. Konstrukcja monografii pozwala czytelnikowi prześledzić zmiany, które doprowadziły do kreacji społeczeństwa sieciowego. Autorka wiele miejsca poświęca prezentacji i analizie teorii zmian społecznych, które pomagają te zmiany zrozumieć i wyjaśnić ich podłoże – wprowadzając czytelnika w obszar rozważań dotyczących rozwoju, postępu i mechanizmu przemian, jakie dokonały się na przestrzeni kilku ostatnich dekad w obrębie społeczeństw wysoko rozwiniętych. Analiza dynamiki zachodzących zmian pozwoliła na osadzenie wizji społeczeństwa ponowoczesnego w szerszej perspektywie globalnej. Globalny charakter wspomnianych zmian sprzyjał bowiem konstruowaniu się ponadnarodowych sieci społecznych zapośredniczonych przez nowe narzędzia komunikacyjne. Pod znakiem zapytania stawia się w tym kontekście dotychczasowe myślenie na temat państwa narodowego jako kolebki i zarazem głównego nośnika oraz reproduktora demokratycznej partycypacji. Specyfika społeczeństwa sieciowego wykracza, jak twierdzi autorka, poza ramy tradycyjnego państwa narodowego. Obywatele zaczynają przejmować kompetencje, które dotychczas przypisane były państwu, a postępujące rozproszenie, fragmentaryzacja, heterogeniczne struktury i pluralizm prowadzą do rozproszenia funkcji decyzyjnych i osłabienia państwa narodowego (s. 170).

Teoretyczny namysł pozwolił autorce na kompleksową prezentację nurtów i przemian, które doprowadziły do obecnego kształtu społeczeństw Zachodu. W szczególności uwagę zwracają przemyślenia, które Wojniak umieściła w rozdziale zamykającym monografię, gdzie koncentruje się na nowych formach obywatelskiej partycypacji i dokonuje krytycznej oceny uczestnictwa zapośredniczonego przez nowe media. Rozważania prowadzą do redefinicji samego pojęcia

obywatela, który przestaje mieć kompetencje jedynie do dokonywania wyborów i użytkowania przestrzeni publicznej, a zyskuje możliwości kreacyjne, przekładające się na nadawanie wspomnianej przestrzeni pożądanego kształtu. Staje się to tym bardziej możliwe, że mamy do czynienia z tendencjami do powstawania autonomicznych i samoorganizujących się sieciowych organizacji o charakterze dobrowolnym, radykalnie różniących się od tych rozumianych tradycyjnie. Różnice te w dużej mierze mają swe podłoże w stosowaniu przez nie nowych technologii komunikacyjnych, a objawiają się w szczególności większą rolą decyzyjną, polegającą już nie tylko na manifestowaniu sprzeciwu wobec władzy, lecz na aktywnym uczestnictwie.

Rozważania autorki plasują jej książkę raczej w grupie technooptimistycznych podejść do tematyki obywatelskiej partycypacji w dobie nowych mediów. Rzetelna analiza całego spektrum teorii, wsparta wynikami badań empirycznych, daje efekt w postaci kompleksowego studium, które pomimo mnogości wątków i interdyscyplinarnego charakteru daje czytelnikowi przejrzysty obraz obecnej przestrzeni obywatelskiego uczestnictwa – tak wyraźnie odmiennej od tej, z którą mieliśmy do czynienia jeszcze dwie dekady temu.